

200 de ani
de la nașterea
lui Tudor Vladimirescu

Erou al istoriei și erou dramatic

Există, în dezvoltarea istorică a unui popor, momente cruciale, în care cursul obișnuit al evenimentelor se modifică, îndreptându-se către un început de înnoire, către progres și libertate, prefigurând perspective luminoase. Un astfel de moment, semnificativ prin caracterul său revoluționar și important în afirmarea drepturilor naționale ale poporului român, a fost mișcarea condusă de Tudor Vladimirescu. Revolta organizată a maselor țărănimii din Oltenia și din întreaga Țară Românească împotriva exploataților, pe de o parte, lupta pentru eliberarea țării de stăpînirea otomană, pe de altă, o definesc ca un adevărat act revoluționar. Retrospectiv, conducătorul revoluției a găbindit dimensiuni istorice, organizarea marilor voievozi predecesori. Incoruptibil, om al dreptății, organizator militar și administrativ, diplomat în relațiile cu puterile străine, „Domnul Tudor” — recunoscut ca atare chiar și de boierimea vrăjmașă și uneltitoare, nu numai de cei mulți, cărturari și oameni din popor — a realizat un moment al reînnoirii naționale, pregătind, prin energia lui acțiune, drumul pentru realizarea aspirațiilor de eliberare socială și națională: Unirea (1859), Independența (1877) și întregul curs al evenimentelor politice care au dus la structurarea României moderne. În Proclamația de la Padeș (23 ianuarie 1821), Tudor declara cu tărie că „patria este norodul, nu tagma jefuitoare”, și, îndreptându-și „Chemarea” către „tot norodul omenesc... din București și din celelalte orașe și sate ale Țării Românești”, i se adresa cu patos, sincer și emoționant: „...Că ni ajunge, fraților, atîta vreme de cînd lacrimile de pe obrazele noastre nu s-au mai uscat”.

Aceste declarații, cu un evident caracter antifeudal, au răscolit sufletul maselor țărănești, mobilizîndu-le în jurul „Domnului”, și au sporit elanul popular provocat de țelul luptei pentru emanciparea de dominația străină. Diplomat înzestrat, Tudor a încercat să obțină sprijinul imperiilor creștine, dar, constatînd indiferența și pasivitatea lor, precum și degradarea treptată a Eteriei, nu s-a aventurat într-o acțiune directă împotriva otomanilor, fără nici o șansă de succes. Tragicul său sfîrșit, rămas încă de domeniul ipotezelor, a adăugat o aură aparte jertfei eroice a celui care a deschis calea acțiunilor revoluționare în istoria modernă a României.

Chipul lui Tudor Vladimirescu, erou și martir al luptei pentru libertate, a pătruns în folclor, inspirînd versuri și cîntece patriotice, devenind legendar. Mai puțin evocat în proză (amintim cîteva ecouri din pitoreasca scriere a lui Ion Ghica, atmosfera Zaverii din *Ciocoi vechi și noi* sau novela lui Gala Galaction *Lîngă apa Vodislavei*, romanul scriitoarei Bucura Dumbravă, *Pandurul*, apărut întîi în limba germană, și evocarea lui Nicolae Iorga, *Un apărător al săracilor*, *Domnul Tudor din Vladimiri*, poeziile lui V. Voiculescu și poemul lui Mișu Dragomir *Tudor din Vladimiri* etc.), el a reținut atenția unor dramaturgi cu preocupări pentru istorie, care au sesizat importanța mișcării lui Tudor Vladimirescu și puternica lui personalitate. Printre aceștia, îi amintim pe Nicolae Iorga și Mihnea Gheorghiu. Pînă atunci, ecourile revoluției din 1821 nu ajunseseră pe scena națională decît prin încercarea dramatică a lui M. Pascaly (*Zavera lui Tudor*, 1870—71), prin piesa lui Ion Peretz, *Bimbașa Sava*, sau cu prilejul sărbătoririi centenarului Teatrului Național din București.

Piesa lui Nicolae Iorga, purtînd numele eroului (*Tudor Vladimirescu*, dramă în cinci acte, „Ramuri”, 1922), anunță o idee a marelui istoric, ce avea să fie formulată într-o conferință din 1932, intitulată „Sensul teatrului”: „În acțiunea imaginii scenice transcendente istoria spre mit și dimensiunile basmului folcloric”. Trebuie să recunoaștem că nici una dintre figurile excepționale de eroi ai istoriei nu rămîne în cadrul ficțiunii, ci — cu concursul imaginației — coboară pragul creației spre marele public, în conștiința căruia își duce mitica sa existență. Dramaturgia lui Nicolae Iorga a fost, pe drept cuvînt, considerată ca o „lecție de omenie și demnitate istorică”. Autor preocupat mai mult de sensul etic al creației literare, atingînd valoarea estetică numai în momentele în care se face simțit temperamentul său tumultuos, Iorga portretizează — în

cadrul tipologiei eroice, cu adevăci semnificații patriotice, a pieselor sale — o veritabilă galerie de personalități deosebite între ele, inegale ca rol social (Brincoveanu, Cantemir Bătrînul, Mihai Viteazul, Gheorghe Lazăr, Un domn pribeag, Doamna lui Ieremia), între care se înscrie și slugerul din ținutul Gorjului, Tudor Vladimirescu. Trăsătura esențială a acestor figuri este raportul lor cu istoria, ideea (întilnită și în drama lui Lucian Blaga, *Avram Iancu*) predestinării, pe linia relației dintre destinul individual și cel al colectivității, din care se încheagă, prin luptă, destinul național.

Credința în rolul predestinat al omului de geniu — variantă modernă a „fatumului” din tragediile antice — se exprimă și în piesa de care ne ocupăm. Tudor se autodefiniște ca „om al norodului care suferă”. În dialogul lui cu boierii uneltitori — speriați și revoltați de îndrăzneala „răzvrătitului”, tremurînd că se va ridica norodul asupra —, el e intransigent față de orice concesie care ar periclita scopul mișcării. Cu N. Glogoveanu, ispravnic al stăpînirii, care-i admiră curajul, e „ca un frate”. Dar în vorbele lui străbate credința în predestinare: „Omul are vorbe care nu sînt ale lui! Fapte care nu sînt ale lui! Are un rost care trebuie să fie, orice s-ar întîmpla!” Aceasta va fi atitudinea constantă a lui Tudor, convingerea lui fermă pînă la sfîrșitul vieții.

Prudent față de propunerile unuia dintre exponenții Eteriei, macedo-românul Iordachi, „vlah de pe Olimp”, care îi cere frăția pentru „idee”, în contextul unei discuții abstracte despre libertate și umanism, Tudor recunoaște că „jertfa” stă la baza hotărîrii de a lupta. Conștiința necesității sacrificiului pentru o „cauză” dezvăluie sensul eroic al martirajului presimțit și acceptat.

Convins, în urma demersurilor la reprezentanții puterilor creștine întîlniți la Viena (contele Udrișki, baronul de Kirlian, Dr. Starzer), de nepăsarea imperiilor (austriac, rus) față de soarta poporului român, Tudor încearcă singur să instaureze o nouă ordine în țară, organizînd marșul pandurilor și intrarea în București, unde este aclamat și recunoscut „Domn”. Dar, curînd, trădat de boieri, retras la Găești cu pandurii săi, părăsit de mulți dintre aceștia din pricina asprimii și intransigenței lui exemplare, își așteaptă sfîrșitul tragic, pe care istoria încă nu l-a elucidat.

Piesă în care patriotismul eroului e pus cu claritate în evidență în scene și replici definitorii și în care relațiile dintre Gh. Lazăr, exponent al ideilor liberale, și Tudor, omul faptelor, par a sugera însuși idealul unității dintre provinciile românești, lucrarea lui Nicolae Iorga a îmbogățit dramaturgia originală, fixînd un moment istoric și o personalitate revoluționară de prim rang.

Evocarea lui Tudor Vladimirescu în *Tudor din Vladimiri* (1955) și mai ales în *Zodia Taurului*, reportaj dramatic în trei părți (1971), datorată scriitorului Mihnea Gheorghiu, conturează o acțiune mai cuprinzătoare, integrată momentului istoric revoluționar european. Personajele, ce ar putea fi grupate după afinități sau după relațiile lor sociale, se definesc prin atitudinea în raport cu evenimentele politice. Tudor, cu devoțiații săi: Girbea, Macedonski și Ioniță din Urdari, constituie nucleul organizator al acțiunii: Brincoveanu și Samurcaș (parțial și Ilarion) reprezintă interesele clasei feudale; Ipsilante, cu acolitul său Iordache Olimpiotul, frunțași ai Eteriei, deruțați de insuccesul propriilor planuri, încearcă a-l forța pe Tudor să participe la acțiunea lor: în fine, Metternich și Capodistria, diplomați abili ai marilor puteri creștine, duc o politică oportunistă, neangajîndu-se la nici un act politic în favoarea popoarelor aflate sub suzeranitatea Imperiului Otoman.

Dialogurile alternează cu scene ce reconstituie împrejurările istorice; această permanentă schimbare de planuri e un procedeu al teatrului contemporan. Piesa e structurată ca un reportaj al corespondentului austriac la București, asupra evenimentelor. Dar, în acest reportaj dramatic, autorul dă faptelor o interpretare obiectivă, demonstrînd patriotismul eroului conștient de însemnătatea misiunii sale. Respectînd datele istorice, fără a exclude însă ecouri de legendă (a se vedea dialogul simbolic dintre Tudor și mama sa), drama confruntă fermitatea „Domnului” (spirit lucid și caracter voluntar, în măsură a surprinde și dejuca orice tentativă de compromis) cu abilitatea diplomaților străini. Predomină, în atitudinea eroului, rațiunea politică, ce justifică hotărîri în aparență nemotivate. Intransigența etică e trăsătura lui majoră — de la afirmarea țelului de eliberare socială și națională a țării, pînă la decizia de a aplica pedeapsa capitală celor care încalcă ordinea („Nu pentru jaf și hoție ne-am răsculat, ci pentru dreptate”). E, aci, și o explicație a izolării lui Tudor, care îl expune — în tragicul final suferat — răzburării „mavroforilor” lui Ipsilante.

Prin luminarea semnificațiilor faptului istoric și prin viziunea asupra epocii, piesa lui Mihnea Gheorghiu reduce pregnant în actualitate un erou modern al revoluției populare, precursor al epocii noastre de mari realizări. ■